

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. gruodžio 15 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gedimino Sagačio (pranešėjas), Antano Simniško (kolegijos pirmininkas) ir Algirdo Taminsko, teismo posėdyje kasacinę rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **sinteresuoto asmens R. Ž.** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. sausio 13 d. nutarties peržiūrėjimo dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 24 d. nutarties, kuria, tenkinus pareiškėjos „The Collection Agency of the Labour and Welfare Administration“ prašymą, pripažintą ir leistas vykdyti Lietuvos Respublikoje Norvegijos Karalystės institucijos „NAV Family Benefits and Pensions – Child Support“ 2020 m. gegužės 26 d. sprendimas Nr. 0913335.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių atsisakymą pripažinti ir leisti vykdyti užsienio administracinės institucijos sprendimą dėl vaiko išlaikymo Lietuvos Respublikoje dėl to, kad atsakovui nebuvo tinkamai pranešta apie procedūrą ir jis negalėjo būti išklaustas, aiškinimo ir taikymo tais atvejais, kai procesiniai dokumentai buvo surašyti užsienio kalba.
2. Pareiškėja „The Collection Agency of the Labour and Welfare Administration“ kreipėsi į Lietuvos apeliacinį teismą su prašymu pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Norvegijos Karalystės institucijos „NAV Family Benefits and Pensions – Child Support“ (toliau – ir Norvegijos administracinė institucija) 2020 m. gegužės 26 d. sprendimą Nr. 0913335, kurio nuspėta priteisti iš suinteresuoto asmens R. Ž. už nepilnametį vaiką E. Ž. sumokėtas išmokas nuo 2009 m. lapkričio 1 d. iki 2020 m. gegužės 1 d.
3. Lietuvos apeliacinis teismas 2021 m. gegužės 24 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje [Nr. e2T-59-516/2021](#), pareiškėjos prašymą tenkino – pripažino ir leido vykdyti Lietuvos Respublikoje Norvegijos Karalystės institucijos „NAV Family Benefits and Pensions – Child Support“ 2020 m. gegužės 26 d. sprendimą (toliau – ginčo sprendimas).
4. Suinteresuotas asmuo R. Ž., nesutikdamas su Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 24 d. nutartimi, pateikė dėl jos skundą (prieštaravimą), kuriame prašė panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 24 d. nutartį ir pareiškėjos prašymą palikti nenagrinėtą kaip paduotą negaliojantį asmens arba prašymą atmesti. Suinteresuotas asmuo nurodė, kad pareiškėjos prašymas paduotas pasirašytas negaliojant atstovo. Suinteresuoto asmens nuomone, advokatas neturėjo galiojimo savo parengtą dokumentą pasirašyti už klientą, o Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (toliau – ir VGTP) negalėjo jam tokios teisės suteikti. Pareiškėjos atstovas prašyme nurodė, kad Lietuvos teismuose yra nustatyta galimybė pateikti dokumentus ne tik lietuvių, bet ir anglų kalba, todėl teismui teikiama dalis iš anglų į lietuvių kalbą neišverstų dokumentų. Tuo buvo pažeistos teisės normos, reglamentuojančios bylų procesą teisme, bei suinteresuoto asmens teisės (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 11 straipsnis, 111 straipsnio 4 dalis, 113 straipsnio 3 dalis, 198 straipsnio 2 dalis, 811 straipsnio 2 dalis ir kt.).
5. Suinteresuotas asmuo nebuvo tinkamai informuotas apie bylos procesą ir aiškiai nesutiko su ginčo nagrinėjimo jurisdikcija bei neįsitraukė į klausimo nagrinėjimą iš esmės. Pareiškėjos teismui pateiktas 2019 m. gegužės 15 d. raštas anglų kalba nelaikytinas tinkamu pranešimu apie procesą, nes surašytas suinteresuotam asmeniui nesuprantama kalba, o ji įteikiant suinteresuotam asmeniui nebuvo išaiškintos jo teisės bei šio rašto įteikimo teisinės pasekmės. Suinteresuotas asmuo nebuvo informuotas apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką, kaip tai nustatyta CPK 811 straipsnio 2 dalyje. Laikytina, kad šios aplinkybės yra 2007 m. lapkričio 23 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų ir kitokių šeimos išlaikymo išmokų išieškojimo (toliau – ir Konvencija) 23 straipsnio 7 dalies b papunktyje, 20 straipsnio 1 dalies b papunktyje bei 22 straipsnio e papunktyje nurodyti sprendimo nepripažinimo pagrindai. Iki pareiškėjos prašymo pateikimo Lietuvos apeliaciniam teismui suinteresuotas asmuo nebuvo informuotas apie prašomą pripažinti sprendimą ir nebuvo supažindintas su jo apskundimo galimybe bei tvarka. Sprendime nurodyta, kad bylos šalys turi teisę jį apskusti per tris savaites nuo jo gavimo. Tai reiškia, kad yra pagrindas konstatuoti, jog sprendimas nėra įsiteisėjęs ir galiojantis kilmės valstybėje. Taigi egzistuoja Konvencijos 23 straipsnio 7 dalies b papunktyje ir 20 straipsnio 6 dalyje nurodyti sprendimo nepripažinimo pagrindai.

II. Apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo esmė

6. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2022 m. sausio 13 d. nutartimi paliko nepakeistą Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 24 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e2T-59-516/2021.
7. Nustatyta, jog kartu su pareiškėjos prašymu pateikta antstolės padėjėjos parengta pažyma patvirtina, kad suinteresuotam asmeniui procesiniai dokumentai buvo įteikti asmeniškai Lietuvoje 2019 m. rugpjūčio 8 d. Nors suinteresuotas asmuo tvirtina, kad pareiškėjos 2019 m. gegužės 15 d. raštas anglų kalba nelaikytinas tinkamu pranešimu apie procesą, nes surašytas suinteresuotam asmeniui nesuprantama kalba, o ji įteikiant suinteresuotam asmeniui nebuvo išaiškintos jo teisės bei šio rašto įteikimo teisinės pasekmės, teismas šiuos suinteresuoto asmens argumentus vertina kaip deklaratyvius ir nesudarantių pagrindo spresti, kad suinteresuotam asmeniui nebuvo tinkamai pranešta apie procedūrą ir jis negalėjo būti išklaustas (Konvencijos 22 straipsnio e punkto i papunktis). Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad ginčo procedūra buvo inicijuota nepilnametio vaiko išlaikymo prievolių srityje, todėl suinteresuoto asmens argumentai, kuriais jis prieštarauja sprendimo pripažinimui, analizuoti, be kita ko, prioritetinės vaiko interesus apsaugos principo kontekste, bet kokias abejones vertinant sprendimo, užtikrinančio vaiko interesus, pripažinimo naudai.
8. Kolegija nurodė, kad suinteresuotas asmuo nepateikė duomenų, jog, kaip teigia, būtų *aiškiai nesutikęs* su jurisdikcija, priešingai, tvirtina, kad jam įteiktų procesinių dokumentų nesuprato, ir pripažino, kad neįsitraukė į klausimo nagrinėjimą iš esmės. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, remiantis Konvencijos 20 straipsnio 1 dalimi, vienoje susitariančiojoje valstybėje (kilmės valstybėje) priimtas sprendimas pripažintamas ir vykdomas kitose susitariančiojoje valstybėse, esant *beni vienas* Konvencijos 20 straipsnio 1 dalies a–f punktuose įtvirtintam pagrindui, tuo tarpu suinteresuotas asmuo, nurodęs tas tik, kad neegzistuoja Konvencijos 20 straipsnio 1 dalies b punkte nurodytas sprendimo pripažinimo pagrindas, nepagrindė (ir neįrodinėjo), jog neegzistuoti ir kiti Konvencijos 20 straipsnio 1 dalies a, c–f punktuose nustatyti sprendimo pripažinimo pagrindai. Nagrinėjant suinteresuoto asmens skundą, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teismo pareigota pateikė pripažinto Norvegijos Karalystės institucijos „NAV Family Benefits and Pensions – Child Support“ sprendimo ir kitų pareiškėjos prašymo priedų vertimus į lietuvių kalbą, taigi šioje nutartyje teismas rėmėsi į lietuvių kalbą išverstais dokumentais.
9. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 24 d. nutarties 5 punkte nustatyta, kad pareiškėja kartu su prašymu, be kita ko, pateikė teismui patvirtinimą, jog sprendimas yra vykdytinas Norvegijos Karalystėje. Šios aplinkybės suinteresuotas asmuo neginčijo, duomenų, kad, kartu su pareiškėjos prašymu gavęs sprendimą, būtų pasinaudojęs jame nustatyta apskundimo tvarka ir (ar) kad sprendimas būtų panaikintas, nepateikė, todėl sprendta, jog nėra pagrindo daryti išvados, kad sprendimas nėra galiojantis kilmės valstybėje, ir dėl to atsisakyti jį pripažinti pagal Konvencijos 20 straipsnio 6 dalį.
10. Iš bylos medžiagos matyti, kad kartu su pareiškėjos prašymu teismui buvo pateiktas ir VGTP 2021 m. balandžio 16 d. sprendimas teikti pareiškėjai antrinę teisinę pagalbą civilinėje byloje dėl Norvegijos Karalystės institucijos „NAV Family Benefits and Pensions – Child Support“ 2020 m. gegužės 26 d. sprendimo Nr. 0913335 pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje, parengti procesinius dokumentus ir atstovauti pirmosios instancijos teismą, suteikiant paskirtam advokatui teisę antrinės teisinės pagalbos gavėjo vardu atlikti visus procesinius veiksmus, išskyrus aiškiai išvardytus sprendimo 3 punkte. Tai, kad VGTP sprendime atskirai nebuvo nurodyta advokato teisė pasirašyti teismui teikiamus procesinius dokumentus, nesuteikia pagrindo daryti išvados, kad juos pasirašydamas advokatas veikė negaliojantis. Veiksmai, kurių advokatas negalėjo atlikti, išvardyti VGTP sprendimo 3 punkte, ir tarp jų procesinio dokumento pasirašymas nėra nurodytas.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

11. Kasaciniu skundu suinteresuotas asmuo R. Ž. prašo Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 24 d. ir 2022 m. sausio 13 d. nutartis panaikinti ir Norvegijos Karalystės institucijos „NAV National Collection Agency“ 2021 m. gegužės 17 d. prašymą dėl Norvegijos Karalystės institucijos „NAV Family Benefits and Pensions – Child Support“ 2020 m. gegužės 26 d. sprendimo Nr. 0913335 pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje palikti nenagrinėtą kaip paduotą negaliojantį asmens arba prašymą dėl sprendimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 11.1. Konvencijos 23 straipsnio 7 punkte, 22 straipsnio e punkto i papunkčio nuostatoje pavartotas pranešimo apie pradėtą procedūrą apibūdinimas „tinkamai pranešta“. Tai reiškia, kad pranešant turi būti tiksliai laikomasi nustatytų procedūrų, kurios užtikrina ir pranešimą gaunančio asmens teises. 1965 m. Hagos konvencijos 5 straipsnio b punkte nustatyta, kad dokumentas būtų parengtas valstybės, į kurią kreipiamasi, valstybine kalba arba viena iš valstybinių kalbų arba būtų pateiktas atitinkamas jo vertimas. Europos Sąjungos valstybėse narėse teisminių ir neteisminių dokumentų įteikimas civilinėse bylose sureguliuotas 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas) ir panaikinančio Tarybos reglamento (EB) Nr. 1348/2000 (toliau – ir Reglamentas Nr. 1393/2007), kuris yra taikomas visuotinai, privalomas visais ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse. Reglamento Nr. 1393/2007 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad gaunančioji agentūra pati įteikia dokumentą arba paveda kitoms jį įteikti pagal valstybės narės, į kurią kreipiamasi, teisę arba perduodančiosios agentūros reikalavimu konkrečiu būdu, jeigu tas būdas neprieštarauja minėtos valstybės narės teisei. Tuo paties straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, jog gaunančioji agentūra turi imtis visų būtinų priemonių, kad dokumentas būtų įteiktas kuo greičiau ir bet kurio atveju per vieną mėnesį nuo dokumento gavimo. Tarpvalstybiniai civiliniai procesai turi būti užtikrinami, kad dokumentai bus įteikiami operatyviai, kartu apsaugant adresato teisę į teisminę gynybą tinkamai įteiktus dokumentus. Tinkamas dokumentų įteikimas (ypač dokumento apie bylos iškilimą) reiškia, kad adresatas ne tik žino apie civilinio proceso pradžią, bet ir gali suprasti bylos esmę, apimtį, taikomas proceso taisykles ir efektyviai gintis (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2017 m. kovo 2 d. sprendimas byloje *Andrew Marcus Henderson prieš Novo Banco SA*, C-354/15, par. 72–73). Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) yra pabrėžęs, kad tais atvejais, kai civilinės bylos išnagrinėjimas nedalyvaujant vieni iš proceso šalių, reikia įvertinti šias aplinkybes: pirma, ar teismas buvo pakankamai rūpestingas (angl. *diligent*), informuodamas šalis apie teisminį procesą, ir ar šalys gali būti laukomos atsikakusiomis savo teises stoti prieš teismą ir gintis; antra, ar nacionalinė teisė suteikia galimybę asmenims, sužinojusiems apie prieš juos priimtą teismo sprendimą, reikalauti naujo teismo proceso, atitinkančio rungimosi principą (EŽTT 2014 m. kovo 4 d. sprendimas byloje *Dilipak ir Karakaya prieš Turkiją*, peticijos Nr. 7942/05, par. 80; 2015 m. spalio 8 d. sprendimas byloje *Aždajic prieš Slovėniją*, peticijos Nr. 71872/12, par. 53).
 - 11.2. Suinteresuotas asmuo pateikė teismui 2021 m. rugsėjo 16 d. prieštaravimus dėl 2021 m. gegužės 24 d. nutarties. Šių prieštaravimų 7 punkte nurodyta, kad suinteresuotas asmuo nėra gavęs prašomo pripažinti Norvegijos Karalystės administracinės institucijos 2020 m. gegužės 26 d. sprendimo, taip pat kad jam iš viso nebuvo pranešta apie tokio sprendimo priėmimą ir nėra išaiškinta apie jo apskundimo galimybę ir tvarką. Pažymėta, kad ginčo sprendimo dalyje „Apskundimo teisė“ nurodyta, jog abi šalys turi teisę sprendimą apskusti per tris savaites nuo gavimo. Atsižvelgiant į tai, kad byloje nėra jokių duomenų apie tai, jog suinteresuotas asmuo buvo informuotas apie ginčo sprendimo priėmimą, kad jam buvo išsiųstas ir tinkamai įteiktas pats sprendimas, darytina išvada, kad sprendimas nėra įsiteisėjęs ir vykdytinas Norvegijos Karalystėje. Pažymėta, kad net ir skundžiamas Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 24 d. nutarties priėmimo metu pats sprendimas nebuvo tinkamai išverstas į valstybinę kalbą, dėl to teismas šią nutartį panaikino ir prašymą dėl ginčo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos nagrinėjo iš naujo. Taigi, esant neįteiktam pačiam prašomam pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvoje Norvegijos Karalystės administracinės institucijos sprendimui, egzistuoja Konvencijos 22 straipsnio e punkto ii papunktyje nustatytas atsisakymo pripažinti ir vykdyti sprendimą pagrindas.
 - 11.3. Byloje pateiktas VGTP 2021 m. balandžio 16 d. sprendimas Nr. (9.4 Mr)TP-21-T-12-3213 „Dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo“, kuriame nurodyta, kad advokatas E. Špaskiriamas teikti antrinę teisinę pagalbą pareiškėjai, taip pat yra nuoroda, kad šis sprendimas yra pavedimas advokatui teikti antrinę teisinę pagalbą ir jo įgaliojimus patvirtintiems dokumentais, taip pat suteikiantis teisę advokatui atlikti antrinės teisinės pagalbos gavėjo vardu visus procesinius veiksmus (išskyrus apertus). Suinteresuotas asmuo nurodė, kad advokatas nebuvo įgaliojamas parengto prašymo pasirašyti, nes VGTP iš viso nėra suteikta teisė suteikti teisminę pagalbą turinčiam teikti advokatui pasirašyti procesinius dokumentus. Parengto procesinio dokumento pasirašymas nėra VGTP administruojama teisė. Tokia teisė disponuoja tik pats pareiškėjas. VGTP 2021 m. balandžio 16 d. sprendime dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo, nurodant pavedimo apimtį, pavartota sąvoka *visus procesinius veiksmus* taip pat negali apimti atstovo teisės pasirašyti atstovaujamojo vardu, nes civilinis procesas prasideda tik teisme. Teisinės sąvokos *procesinis veiksmas* ir *procesinis dokumentas* nėra tapatūs.
 12. Pareiškėja „The Collection Agency of the Labour and Welfare Administration“ atsiliepimu į kasacinį skundą prašo nutraukti kasacinės bylos nagrinėjimo procesą suinteresuotam asmeniui neišnaudojus apeliacijos byloje instituto arba, bylą nutarus nagrinėti iš esmės, atmesti kasacinį skundą ir palikti galioti Lietuvos apeliacinio teismo nutartį. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
 - 12.1. Kasacinis bylos nagrinėjimo procesas nutrauktinas ir šioje bylos nagrinėjimo proceso stadijoje yra negalimas, kadangi nagrinėjamoje byloje nebuvo pasinaudota teismo nutarties išnagrinėjimo apeliacijoje institutu. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 8 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-421-2022 nurodyta, kokia pagal 2007 m. Hagos konvencijos nuostatas tais atvejais, kai dėl teismo sprendimo

pripažinimo vykdytinu kreipiamasi tiesiogiai į pripažįstančiosios valstybės kompetentingas institucijas, vyksta teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti procedūra. Pareiškėjas ir suinteresuotas asmuo Konvencijoje nustatyta tvarka turi teisę peržiūrėti nutartį fakto ir teisės klausimais (Konvencijos 23 straipsnio 5 dalis). Prašymas peržiūrėti nutartį turi būti paduotas per 30 dienų nuo pranešimo pagal Konvencijos 23 straipsnio 5 dalį. Jei prietaraujanti šalis negyvena susitariančiojoje valstybėje, kurioje sprendimas buvo pripažintas ar registruotas arba atsisakyta tai padaryti, prašymas peržiūrėti nutartį pateikiamas per 60 dienų nuo pranešimo (23 straipsnio 6 dalis). Prašymas peržiūrėti nutartį gali būti grindžiamas tik 22 straipsnyje nustatytais atsisakymo pripažinti ir vykdyti sprendimą pagrindais, 20 straipsnyje nurodytais pripažinimo ir vykdymo pagrindais, pagal 25 straipsnio 1 dalies a, b ar d punktus arba 3 dalies b punktą perduotų dokumentų autentiškumui ir vientisumui (23 straipsnio 7 dalis). Suinteresuoto asmens prašymas peržiūrėti nutartį taip pat gali būti grindžiamas skolinės prievolės įvykdymu, jei sprendimo pripažinimas ir vykdymas susiję su anksčiau atsiradusiomis mokėjimo prievolėmis (8 dalis). Prašymas peržiūrėti nutartį paduodamas Lietuvos apeliaciniam teismui, kurio nutartis gali būti skundžiama kasaciniu skundu. Savo ruožtu suinteresuotas asmuo R. Ž., laikydamasi 2007 m. Hagos konvencijos procedūrą, dėl Lietuvos apeliacinio teismo ginčijamos nutarties peržiūrėjimo turėjo kreiptis į Lietuvos apeliacinį teismą, o kasacine tvarka galėjo būti skundžiama tik po aptariamų peržiūros priimtą Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegijos nutartį. Taigi suinteresuotas asmuo neturėjo teisės dėl ginčijamos Lietuvos apeliacinio teismo nutarties paduoti kasacinį skundą (**CPK 341 straipsnis**). Tai sudaro teisinį pagrindą kasacinį procesą nutraukti (**CPK 356 straipsnio** 6 dalis).

- 12.2. Nagrinėjamoje byloje pareiškėja yra pateikusi duomenis apie suinteresuoto asmens tinkamą informavimą apie bylos nagrinėjimą Norvegijoje pagal šios šalies teisinę bylą nagrinėjimo ir proceso šalių informavimo apie nagrinėjamas bylas reglamentavimą, kuris atitinka 2007 m. Hagos konvencijos principines nuostatas ir joms neabejotinai neprieštarauja.

- 12.3. Atmetimi suinteresuoto asmens argumentai, kad pareiškėjos prašymas teismui pateiktas pasirašytas neįgaloto atstovo, nes advokatai E. Š. esą nebuvo suteikta teisė pasirašyti teismui teikiamo procesinio dokumento. Valstybės garantuojamas teisinės pagalbos tarybos sprendimu pareiškėjai buvo suteikta antrinė teisinė pagalba. Sprendime, kuris yra advokatai teisė atstovauti pareiškėjai pagrindžiantis dokumentas, yra nurodoma, kad atstovas turi teisę pasirašyti procesinius dokumentus (ir pareiškimą teismui). Byloje taip pat yra pateikta oficiali Valstybės garantuojamas teisinės pagalbos tarybos 2021 m. rugsėjo 23 d. rašte nurodyta pozicija, kurioje, be kita ko, nurodoma, kad advokatas turi teisę pasirašyti procesinius dokumentus pareiškėjos vardu.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaškinimai

13. Suinteresuotas asmuo skunde kelia klausimą dėl kelių 2007 m. Hagos konvencijoje įtvirtintų nepripažinimo pagrindų taikymo. Visų pirma, suinteresuotas asmuo teigia, jog procesiniai dokumentai jam buvo įteikti anglų kalba ir toks informavimo apie procesą būdas pažeidė jo teises bei teisėtus interesus. Antra, suinteresuotas asmuo nesutinka su Lietuvos apeliacinio teismo išvada dėl ginčo sprendimo įsiteisėjimo bei vykdytinumo Norvegijos Karalystėje.
14. Suinteresuotas asmuo taip pat nurodo, jog skundžiamos Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 24 d. nutarties priėmimo metu ginčo sprendimas nebuvo tinkamai išverstas į valstybinę kalbą, teismas šią nutartį panaikino ir perdavė prašymą dėl ginčo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos teismui nagrinėti šį naują. Galiausiai suinteresuotas asmuo mano, kad pareiškėjos prašymas teismui pateiktas pasirašytas neįgaloto atstovo, nes advokatai E. Š. nebuvo suteikta teisė pasirašyti teismui teikiamą procesinį dokumentą – pareiškimą, kurio pagrindu teisme buvo pradėtas procesas dėl ginčo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje.

Dėl 2007 m. Hagos konvencijoje ir Lietuvos teisyje įtvirtintų įrodinėjimo naštos paskirstymo standartų

15. 2007 m. Hagos konvencijos 23 straipsnio 1 dalyje reglamentuota, jog, atsižvelgiant į šios konvencijos nuostatas, pripažinimo ir vykdymo procedūras reglamentuoja valstybės, į kurią kreipiamasi, teisė.
16. 2007 m. Hagos konvencijoje įtvirtintos dvi užsienio teismo ar administracinės institucijos sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti procedūros: 1) pagrindinė (dvipakopė) procedūra, kuri yra taikoma pagal nutylėjimą, yra reglamentuota šio teisės akto 23 straipsnyje; 2) alternatyvi vienpakopė egzektuotų procedūra yra įtvirtinta šio teisės akto 24 straipsnyje ir taikoma tik tuo atveju, jeigu pripažįstančioji valstybė šio teisės akto 63 straipsnyje nustatyta tvarka yra pateikusi deklaraciją dėl alternatyvios procedūros taikymo (Lietuva nėra pateikusi atitinkamos deklaracijos).
17. Alternatyvią procedūrą reglamentuojančio 2007 m. Hagos konvencijos 24 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad kompetentinga institucija savo iniciatyva gali peržiūrėti 22 straipsnio a (viešojo tvarka), c (*lis pendens* taisyklės pažeidimas) ir d (prieštaravimas kitam teismo sprendimui) punktuose nurodytus atsisakymo pripažinti ir vykdyti pagrindus. Ji gali peržiūrėti visus 20 ir 22 straipsniuose bei 23 straipsnio 7 dalies c punkte išvardytus pagrindus, jei to reikalauja atsakovas arba jei abiejonių dėl šių pagrindų kyla atsižvelgiant į dokumentus, pateiktus pagal 25 straipsnį.
18. Skirtingai nei alternatyvios procedūros atveju, pagrindinę procedūrą reglamentuojantis 2007 m. Hagos konvencijos 23 straipsnis nesuteikia tokių detalių instrukcijų dėl teismo įgaliojimų veikti savo iniciatyva ribų. Taigi reikia analizuoti pagrindinės procedūros pagal 2007 m. Hagos konvenciją esmę bei eigą.
19. Pagrindinės procedūros pagal 2007 m. Hagos konvenciją eiga jau yra apžvelgta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutarties [Nr. e3K-3-184-969/2020](#) 27 punkto 27.1–27.10 papunkčiuose, todėl teismas šioje byloje dėl jos dar kartą nepasiskako.
20. Kaip matyti iš ankstesniame punkte nurodytoje kasacinio teismo nutartyje aprašytos procedūros, bylos šaliai padavus prašymą dėl užsienio teisminės arba administracinės institucijos sprendimo pripažinimo ir vykdymo pagal 2007 m. Hagos konvenciją, privalomai vyksta tik pirmasis pripažinimo ir leidimo vykdyti procedūros etapas, kurio metu patikrinama: 1) ar prie prašymo pridėti 2007 m. Hagos konvencijos 25 straipsnio 1 dalyje nurodyti dokumentai; 2) ar procesiniai dokumentai atitinka bendrusius procesiniams dokumentams keliamus reikalavimus; atsakus į šiuos klausimus teigiamai, *ex officio* (pagal pareigas) patikrinamas vienintelis nepripažinimo pagrindas – viešojo tvarka.
21. Pagrindinės procedūros metu teismas, išskyrus viešosios tvarkos pagrindą, negali *ex officio* tikrinti pripažinimo ir nepripažinimo pagrindų. Visi kiti 2007 m. Hagos konvencijoje įtvirtinti pripažinimo ir nepripažinimo pagrindai, išskyrus jau minėtą viešosios tvarkos, pagrindinę procedūrą gali būti tikrinami tik tuomet, jei to prašo atitinkama bylos šalis.
22. 2007 m. Hagos konvencijos aiškinamojoje ataskaitoje (ši ataskaita anglų ir prancūzų kalbomis pateikiama Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos interneto svetainėje adresu <<https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=4909>>) paaiškinama, kad „svarbių [2007 m. Hagos konvencijos] 23 straipsnio procedūros ypatybių: a) greitai ir paprasta užsienio teismo sprendimo įregistravimo vykdymo tikslais (arba jo paskelbimo vykdytinu) procedūra, pagal kurią šalys negali teikti prašymų ir leidžiama tik ribota *ex officio* peržiūra; b) pareiga pareikšti prieštaravimus dėl įregistravimo (arba paskelbimo vykdytinu) tenka skolininkui, kurio teisė užginti arba apskųsti sprendimą yra ribota tiek laiko, tiek pagrindų aspektais“ (Aiškinamosios ataskaitos 491 punktą).
23. Dėl pačios procedūros ypatybių 2007 m. Hagos konvencijos aiškinamojoje ataskaitoje pažymima, kad sprendimo „ginčijimo arba apeliacinio skundo nagrinėjimo etape procedūra yra rungtyniška. Ji Prancūzijoje ar kitose civilinės teisės šalyse vadinama *contradictoire*, o tai reiškia, kad abi šalys turi galimybę būti išklausytos. <...> Rungtyniškas, arba *contradictoire*, joku būdu negali būti tapatinamas su „ginčo“. Kai kuriose civilinės teisės tradicijos valstybėse savoka *contradictoire* reiškia ne tik „ginčo“, bet ir rungtyniškumą, o kitose valstybėse taip nėra. Taigi, nors procesas visada turi būti rungtyniškas, tačiau tai, ar jis taip pat yra ginčo, priklausys nuo teismo vietos vidaus teisės, kuri nustato ir kitus proceso klausimus (lot. *lex fori regit processum*)“ (Aiškinamosios ataskaitos 506 punktą).
24. Taigi 2007 m. Hagos konvencija reikalauja iš prisijungusių valstybių antrajame pagrindinės procedūros etape užtikrinti rungtynišką (angl. *adversarial*) procesą, o tai, kiek jame yra ginčo (angl. *contentious*) elementų, palieka spresti teismo vietos proceso teisei (lot. *lex fori*).
25. Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo (toliau – Įstatymas) 31⁷ straipsnyje įtvirtinta, jog su išlaikymo prievolėmis susijusios bylos nagrinėjamos **CPK** nustatyta tvarka tiek, kiek 2007 m. Hagos konvencija ir šis įstatymas nenustato kitaip. Įstatymo 31⁸ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad prašymus pripažinti ir vykdyti sprendimus dėl išlaikymo prievolės pagal Konvencijos 23 straipsnio 2 ir 3 dalis ir skundus dėl sprendimų dėl šių prašymų nagrinėjimo 23 straipsnio 6 dalyje nagrinėja Lietuvos apeliacinis teismas. Šie prašymai ir skundai nagrinėjami *mutatis mutandis* (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) taikant šio įstatymo 4 straipsnio 4, 5 ir 6 dalyje nuostatas. Įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta, kad prašymą peržiūrėti nutartį dėl leidimo vykdyti Europos Sąjungos valstybės narės teismo sprendimą nagrinėja Lietuvos apeliacinio teismo trijų teisėjų kolegija. Šiems prašymams nagrinėti *mutatis mutandis* taikomos atskirųjų skundų nagrinėjimo taisyklės.
26. Pagal **CPK** 178 straipsnį šalys turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atskirtimus, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybėmis, kurių šio kodekso nustatyta tvarka nereikia įrodinėti. **CPK 179 straipsnio** 1 dalyje nustatyta, kad įrodymus pateikia šalys ir kiti dalyvaujantys byloje asmenys. Jeigu pateiktų įrodymų neužtenka, teismas gali pasiūlyti šalims ar kitiems byloje dalyvaujantiems asmenims pateikti papildomus įrodymus ir nustato terminą jiems pateikti. Vadovaujantis to paties straipsnio 2 dalimi, teismas turi teisę rinkti įrodymus savo iniciatyva tik šio kodekso ir kitų įstatymų nurodytais atvejais, taip pat kai to reikalauja viešasis interesas ir nesiėmus šių priemonių būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai. Be to, pagal proceso įstatymą Lietuvoje šeimos bylose teismas yra aktyvus (**CPK 376 straipsnis**).
27. Taigi **CPK**, viena vertus, nustato pareigą kiekvienai šaliai įrodyti aplinkybes, kuriomis ji grindžia savo reikalavimus ir atskirtimus. Kita vertus, proceso įstatymas leidžia esant tam tikroms sąlygoms teismui rinkti įrodymus savo iniciatyva. Be to, išlaikymo bylos yra specifinės kategorijos bylos, kuriose įstatymas leidžia didesnę teismo aktyvumą.
28. Teismo sprendimų nepripažinimo pagrindai yra susiję su tam tikrų teisių vertybių apsauga. Dalis šių pagrindų saugo pripažįstančiosios valstybės teisinę sistemą, o dalis – privačius bylos šalių interesus. Dar viena grupė nepripažinimo pagrindų gali būti susijusi tiek su šalių privačių, tiek su pripažįstančiosios valstybės interesų apsauga.
29. 2007 m. Hagos konvencijos 20 straipsnyje įtvirtinti teismo sprendimo pripažinimo pagrindai iš esmės yra netiesioginės jurisdikcijos taisyklės – konvencijos rengimo metu nepavykus susitarti dėl tiesioginių jurisdikcijos taisyklių įtvirtinimo, aptariamam 20 straipsnis iš esmės skirtas užtikrinti, kad tarp bylą nagrinėjančio subjekto ir bylos būtų pakankamas ryšys, taip pat vengti „grobuoniškos“ jurisdikcijos. Todėl 2007 m. Hagos konvencijos 20 straipsnyje įtvirtintiems užsienio teismo ar administracinės institucijos sprendimo pripažinimo pagrindams taikytina tokia pati teisinė logika.
30. Sistemaiškai analizuojant 2007 m. Hagos konvencijos nuostatas bei atsižvelgiant į nacionalinę proceso teisėje įtvirtintą teisinį reguliavimą, darytina išvada, kad teismo ar administracinės institucijos sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti pagal 2007 m. Hagos konvenciją antrajame etape teismo aktyvumo lapinis turi būti didesnis vertinant pripažinimo ir nepripažinimo pagrindus, susijusius ne tik su šalių privačių, bet ir su valstybės interesų apsauga. Laikantis 2007 m. Hagos konvencijoje įtvirtintų standartų ir vadovaujantis **CPK** nuostatomis, įrodinėjimo našta turi būti paskirstoma taip: 1) klausimą dėl vieno ar kito (be viešosios tvarkos) nepripažinimo pagrindo taikymo visais atvejais turi iškelti bylos šalys; 2) teismo procese dėl užsienio teismo sprendimo dėl išlaikymo pripažinimo ir leidimo vykdyti pagal 2007 m. Hagos konvenciją taikomos bendrosios **CPK** įtvirtintos įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklės. Pagrindinė įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklė – kiekviena šalis turi įrodyti argumentus, kuriais remiasi; 3) teismas, nustatęs, kad užsienio teismo ar administracinės institucijos sprendimu gali būti pažeisti ne tik privatis šalys, bet ir valstybės interesai, turi būti aktyvus patikrinamas atitinkamą nepripažinimo pagrindą.
31. Toliau kasacinis teismas pasiskako dėl konkrečių šioje byloje keliamų Norvegijos administracinės institucijos sprendimo nepripažinimo pagrindų.

Dėl su informavimo trūkumais susijusių sprendimo nepripažinimo pagrindų

32. 2007 m. Hagos konvencijos 22 straipsnio e punkte įtvirtinta, kad galima atsisakyti pripažinti ir vykdyti sprendimą tais atvejais, kai atsakovas neatvyksta arba nedalyvauja kilmės valstybėje vykstančioje procedūroje: i) kai kilmės valstybės teisėje nustatyta, kad apie procedūrą pranešama, atsakovui nebuvo tinkamai pranešta apie procedūrą ir jis negalėjo būti išklausytas; arba ii) kai kilmės valstybės teisėje nenustatyta, kad apie procedūrą pranešama, atsakovui nebuvo tinkamai pranešta apie sprendimą ir jis negalėjo pateikti prieštaravimo arba apskųsti sprendimo fakto ir teisės klausimais.
33. Suinteresuotas asmuo kasaciniame skunde kelia abiejų 2007 m. Hagos konvencijos 22 straipsnio e punkte įtvirtintų nepripažinimo pagrindų taikymo klausimą, todėl dėl jų pasisakytina atskirai.

1.1. Dėl 2007 m. Hagos konvencijos 22 straipsnio e punkto i papunkčio taikymo

34. 2007 m. Hagos konvencijos 22 straipsnio e punkte įtvirtinta, kad galima atsisakyti pripažinti ir vykdyti sprendimą tais atvejais, kai atsakovas neatvyksta arba nedalyvauja kilmės valstybėje vykstančioje procedūroje: i) kai kilmės valstybės teisėje nustatyta, kad apie procedūrą pranešama, atsakovui nebuvo tinkamai pranešta apie procedūrą ir jis negalėjo būti išklausytas.
35. Pirmiau cituotoje teisės normoje vartojama vertinamojo pobūdžio sąvoka „nebuvo tinkamai pranešta apie procedūrą“ ir ji siejama su dėl to kilusia teisine pasekme „negalėjo būti išklausytas“. Suinteresuotas asmuo šia norma remiasi teigdamas, jog procesinių dokumentų anglų kalba įteikimas neatitinka teisės aktų reikalavimų. Taigi jis iš esmės kelia klausimą dėl Norvegijos administracinės institucijos procesiniam dokumentui, kurio jam buvo pranešta apie šioje valstybėje inicijuotą administracinę procedūrą dėl išlaikymo, taikytinių kalbos reikalavimų.
36. Procesinių dokumentų įteikimo klausimais Lietuvai ir Norvegijai galioja ir įteikiant suinteresuotam asmeniui procesinius dokumentus taikytą 1965 m. Hagos konvenciją dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo užsienyje (toliau – 1965 m. Hagos konvencija) (be kita ko, žr. 2007 m. Hagos konvencijos 50 straipsnį).
37. 1965 m. Hagos konvencijos 1 straipsnyje nustatyta, kad ji taikoma nagrinėjant visas civilines ir komercines bylas, kai yra pagrindas perduoti teisminių arba neteisminių dokumentų, kad jis būtų įteiktas užsienyje.
38. Konvencija įtvirtina, kad pagal valstybes, kurioje dokumentai buvo parengti, teisę kompetentinga įstaiga arba teismo pareigūnas perduoda valstybės, į kurią kreipiamasi, Centrinei įstaigai prašymą, atitinkantį šios konvencijos priede pateiktą pavyzdį, nereikalaujant tų dokumentų legalizavimo ar kito panašaus formalumo; prie prašymo pridodamas dokumentas, kurį reikia įteikti, arba jo kopija (1965 m. Hagos konvencijos 3 straipsnis).
39. Vadovaujantis 1965 m. Hagos konvencijos 4 straipsniu, jei Centrinė įstaiga mano, kad prašymas neatitinka šios konvencijos nuostatų, ji nedelsdama apie tai informuoja pareiškėją ir nurodo savo prieštaravimus prašymui.

40. 1965 m. Hagos konvencijos 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės, į kurią kreipiamasi, Centrinė įstaiga dokumentą įteikia pati arba pasitūpina, kad jį įteiktų atitinkama institucija: a) tokiu būdu, kokį nustato tos valstybės vidaus teisė įteikiant dokumentus civilinėse bylose šalies viduje asmenims, kurie yra tos valstybės teritorijoje, arba b) tam tikru būdu, kurio prašo pareiškėjas, jei toks būdas neprieštarauja valstybės, į kurią kreipiamasi, teisei. Atsižvelgiant į šio straipsnio 1 dalies b punktą, dokumentas visada gali būti įteikiamas jį pristatant adresatui, kuris savanoriškai jį prima (5 straipsnio 2 dalis). Jei dokumentas turi būti įteiktas pagal šio straipsnio pirmąją dalį, Centrinė įstaiga *gali* reikalauti, kad dokumentas būtų parengtas valstybės, į kurią kreipiamasi, valstybine kalba arba viena iš valstybinių kalbų arba būtų pateiktas atitinkamas jo vertimas (5 straipsnio 3 dalis).
41. 1965 m. Hagos konvencijos 7 straipsnio dalyje nustatyta, kad šios konvencijos priede nurodytame pavyzdyje *standartinės nuostatos* visais atvejais rašomos prancūzų arba anglų kalba. Jos taip pat gali būti rašomos valstybės, kurioje dokumentai parengti, valstybine kalba arba viena iš valstybinių kalbų. To paties straipsnio 2 dalis nurodo, kad atitinkami blankai užpildomi arba valstybės, į kurią kreipiamasi, kalba, arba prancūzų ar anglų kalba.
42. Taigi 1965 m. Hagos konvencija, pirmą, nustato reikalavimą, kad standartinės nuostatos visais atvejais būtų rašomos anglų, prancūzų arba įteikimo valstybės kalba; antra, nenustato kategoriško reikalavimo įteikti dokumentus tik valstybės, kurioje vykdomas dokumentų įteikimas, valstybine kalba, tačiau suteikia priimančiosios valstybės Centrinei įstaigai reikalauti įteikiamų dokumentų vertimo į valstybę kalbą (vartojama formulė – „*gali reikalauti*“).
43. 1965 m. Hagos konvencija priimančiosios valstybės Centrinei įstaigai suteikia teisę atmesti prašymą įteikti dokumentus, kurie neatitinka šios konvencijos nuostatų. Jei Centrinė įstaiga atmeta prašymą, ji nedelsdama apie tai informuoja pareiškėją ir nurodo savo prieštaračius dėl prašymo. Konvencijos 6 straipsnyje reikalaujama, kad Centrinė įstaiga grąžintų pažymėjimą, patvirtinantį, kad dokumentai buvo įteikti, kartu nurodant įteikimo laiką, vietą ir būdą. Jeigu dokumentas nebuvo įteiktas, pažymėjime turi būti nurodytos atsisakymo įteikti dokumentus priežastys.
44. Atsižvelgiant į 1965 m. Hagos konvencijos pobūdį, absoliutus valstybės kalbos laikymosi reikalavimas nebūtų visais atvejais pagrįstas. Todėl konvencijoje įtvirtintas subalansuotas požiūris, reikalaujantis kilmės valstybės ir priimančiosios valstybės institucijų atidumo. Atkreiptinas dėmesys, kad 1965 m. Hagos konvencija yra universalus tarptautinis sutartis, kurios geografinė taikymo sritis nesutampa su 2007 m. Hagos konvencijos geografinio taikymo sritimi. 1965 m. Hagos konvencijos geografinio taikymo sritis šiekia už Europos Tarybos ribų, taigi, apima ir valstybes, kurioms netakomi Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvų apsaugos konvencijoje (toliau – Konvencija) įtvirtinti žmogaus teisių standartai. Todėl vien tai, jog procesinis dokumentas buvo įteiktas formaliai nepažeidžiant 1965 m. Hagos konvencijoje nustatytos tvarkos (pvz., priimančiosios valstybės Centrinei įstaigai nepareikalavus įteikimo dokumento vertimo į valstybinę kalbą), savaime nereiškia, kad asmuo buvo tinkamai informuotas apie procesą. 2007 m. Hagos konvencijos 22 straipsnio ir (ar) Konvencijos 6 straipsnio prasme.
45. Kasacinėje praktikoje jau yra apžvelgti Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikos standartai asmens informavimu apie teismo procesą srityje, taip pat šių standartų taikymas bylose dėl užsienio teismo sprendimų pripažinimo ir leidimo vykdyti (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 18 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. e3K-3-150-916/2022](#) ir joje cituojamą EŽTT praktiką: 2014 m. kovo 4 d. sprendimą byloje *Dilipak ir Karakaya prieš Turkiją*, peticijos Nr. 7942/05; 2015 m. spalio 8 d. sprendimą byloje *Aždajić prieš Slovėniją*, peticijos Nr. 71872/12; Didžiosios kolegijos 2016 m. gegužės 23 d. sprendimą byloje *Avotinis prieš Latviją*, peticijos Nr. 17502/07; 2008 m. gruodžio 18 d. sprendimą byloje *Saccoccia prieš Austriją*, peticijos Nr. 69917/01; 2012 m. liepos 31 d. sprendimą byloje *Sholokhov prieš Armėniją bei Moldovą*, peticijos Nr. 40358/05).
46. Kasacinėje praktikoje pažymėta, kad bylos iškėlimo dokumentai gali būti įteikiami nebūtinai laikantis visų egzistuojančių formalių taisyklių, tačiau jie turi būti įteikiami prieš tiek laiko ir tokiu būdu, kad atsakovas galėtų veiksmingai pasirūpinti savo teisių gynimu teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-461/2008](#)). Taigi tiek iš EŽTT, tiek iš kasacinės praktikos išplaukia turinio viršenybės prieš formą principas – nustačius, kad konkrečioje byloje atliktu informavimu buvo pasiektas jo tikslas – užtikrintas asmens žinojimas apie teismo procesą, formalių reikalavimų nesilaikymas gali nebūti lemiamas. Be to, pagal cituotą EŽTT jurisprudenciją pirminio procesinių dokumentų įteikimo trūkumai gali būti ištaisomi, jeigu asmuo vis dėlto gauna prieš jį priimtą sprendimą ir jam užtikrinama galimybė jį apskųsti.
47. Iš EŽTT praktikos išplaukiantis valstybės institucijų rūpestingumo reikalavimas suponuoja pareigą siunčiant procesinius dokumentus įvertinti, kokią kalbą (kalbas) moka adresatas, ir dokumentus pateikti jam suprantama kalba. Priimančiojoje valstybėje Centrinė įstaiga turi būti tam tikras filtras – ji turi įvertinti, ar naudotis 1965 m. Hagos konvencijos 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta teise reikalauti įteikiamų dokumentų vertimo į valstybę kalbą, o tokių dokumentų nepateikus – 4 straipsnyje įtvirtinta teise informuoti pareiškėją nurodant savo prieštaračius prašymui dėl įteikimo.
48. Atsižvelgiant į nurodytą teisinį reglamentavimą, pagal bendrąją taisyklę, jei nėra aišku, ar asmuo, kuriam turi būti įteikiami teisminiai dokumentai, supranta kalbą, kuria yra surašyti prašomi įteikti dokumentai, Centrinė įstaiga turi teisinį pagrindą pareikalauti vertimų, o jų nepateikus – atmesti įteikimo prašymą ir grąžinti dokumentus prašančiajai šaliai pagal 1965 m. Hagos konvencijos 4 straipsnį. Antra, ši taisyklė, kaip aprašyta anksčiau, nėra taikytina tais atvejais, kai adresatas moka atitinkamą kalbą, kuria surašyti prašomi įteikti teisminiai dokumentai.
49. Sprendžiant dėl sprendimo pripažinimo tokiose situacijose, kokia susiklostė nagrinėjamoje byloje, pirmasis klausimas yra tas, ar asmuo, gavęs procesinius dokumentus kita nei įteikimo valstybės oficialia kalba ir nedalyvavęs teisminės arba administracinės institucijos procese dėl išlaikymo prievolių, gali būti laikomas supratuvisu savo teises ir atsisakiuosi dalyvauti procese, ar vis dėlto atitinkamos kalbos vartojimas procesiniuose dokumentuose sudaro pagrindą konstatuoti, jog asmuo objektyviai negalėjo suprasti jų turinio ir dėl to atsidūrė teisine blogesneje padėtyje.
50. Siekiant atsakyti į šį klausimą, būtina kiekvienam konkrečiam atvejui įvertinti daugelį reikšmingų aplinkybių – gavėjo kalbų mokėjimą, elgesį gavus procesinius dokumentus, sąsajas su įteikimo prašančia valstybe, įteikiamų dokumentų įforminimą, įteikiant procesinius dokumentus adresatui suteiktą informaciją, įteikiamų dokumentų pobūdį ir esmę, kt.
51. Procesinių dokumentų nesuprantama kalba įteikimas gali paneigti asmens teisę dalyvauti teisminės arba administracinės institucijos procese dėl išlaikymo prievolių. Kita vertus, formalus kalbos reikalavimų nesilaikymas, kai asmuo atitinkamą kalbą moka, gali tapti pagrindu piktnaudžiauti procesinėmis teisėmis – asmeniui priėmus atitinkamus procesinius dokumentus ir suprantant jų prasmę bei pasirenkant pasyvų elgesį ir vėliau keliant klausimą dėl jo netinkamo informavimu susijusio nepripažinimo pagrindo taikymo.
52. Nagrinėjamo atveju į bylą yra pateiktas Norvegijos institucijos „NAV Family Benefits and Pensions – Child Support“ 2019 m. gegužės 15 d. išankstinis pranešimas (1 el. b. t., b. l. 44). Šis dokumentas surašytas anglų kalba, dėl jos tinkamumo nagrinėjamoje byloje kilo ginčas. Nagrinėjamo dokumento pirmame lape nurodyti valstybės, iš kurios jis atsiųstas, rekvizitai – nurodomas atitinkamas miestas (*Oslo*, liet. „Oslas“), valstybė – (*Norway*, liet. „Norvegija“), kurių rašyba ir skambesys anglų ir lietuvių kalbomis yra artimas. Be to, šiame lape nurodytame institucijos pavadinime anglų kalba, kuriame yra vartojami populiariausi ir paplitę žodžiai „pension“ (liet. „pensija“), „family“ (liet. „šeima“, be kita ko, pastarojo žodžio prasme ir skambesys kitomis kalbomis, pavyzdžiui, lenku, ispanų, italų, lotynų yra labai panašūs), taip pat nurodytas žodis „child“ (liet. „vaikas“). Minėto dokumento pirmajame lape nurodyti vaiko vardas ir pavardė („Z. E.“), abiejų jo tėvų vardai bei visų trijų gimimo datos.
53. Šio dokumento pirmojo lapo turinys *per se* (savaime) yra pakankamas abstrakčiai suprasti šio dokumento pobūdį – su suinteresuoto asmens šeima, vaiku susijęs dokumentas iš Norvegijos.
54. Vis dėlto Lietuvos apeliacinio teismo argumentacija dėl procesinių dokumentų kalbos nėra pagrįsta konkrečiais argumentais, kodėl procesinio dokumento, surašyto anglų kalba, įteikimas 2007 m. Hagos konvencijos ir Konvencijos 6 straipsnio prasme laikytinas tinkamu pranešimu apie procedūrą. Priešingai, skundžiama nutartis pagrįsta iš esmės vien tuo, kad ginčo sprendimas yra priimtas vaiko išlaikymo srityje, todėl šis teismas buvo linkęs kilusias abejones vertinti vaiko interesu naudai.
55. Teismas nesiaikiškina ir nenagrinėjo, visų pirma, ar suinteresuotas asmuo moka anglų kalbą. Lietuvos apeliacinis teismas nurodė tik tai, jog suinteresuotas asmuo įtikinamai nepagrindė, kad jam įteiktų procesinių dokumentų esmės nesuprato ir (ar) negalėjo suprasti, taip iš esmės perkeldamas suinteresuotam asmeniui įrodinėjimo našta dėl aplinkybės, kuri, jo teigimu, neegzistuoja. Kadangi suinteresuotas asmuo teigė, kad jis anglų kalbos nemoka, aplinkybė, kad suinteresuotas asmuo moka anglų kalbą, turėjo įrodyti pareiškėjas. Be to, teismas netyrė ir kitų duomenų, kurie galėtų patvirtinti arba paneigti suinteresuoto asmens informavimo apie administracinę procedūrą tinkamumo aplinkybę: kokie dokumentai (pvz., 1965 m. Hagos konvencijos dokumentų santrauka, formos) buvo pateikti suinteresuotam asmeniui kartu su išankstiniu pranešimu, kodėl Centrinė įstaiga nereikalavo vertimų, ar suinteresuotam asmeniui buvo pateikta kokios nors informacijos komunikuojant su antstolio padėjėja ir jei taip – kokia kalba, kokie buvo suinteresuoto asmens veiksmai priėmus ginčo siuntą ir kt. Taigi iš bylos esančių duomenų negalima daryti išvados, ar suinteresuoto asmens teisė dalyvauti Norvegijos administracinės institucijos procese dėl išlaikymo prievolių nebuvo pažeista įteikus jam išankstinio informavimo dokumentus anglų kalba.
56. Pranešimo apie sprendimą teisinė reikšmė priklauso nuo to, ar asmeniui prieš tai buvo įteikti bylą inicijuojantys procesiniai dokumentai. Tuo atveju, jeigu išankstinis pranešimas apie procedūrą yra atliktas tinkamai, tuomet pačiam asmeniui atsiranda pareiga elgtis rūpestingai ir spręsti, ar imtis savo teisę gynbos užsienio teisme. Šiuo atveju pranešimo apie priimtą sprendimą reikšmė yra mažesnė. Kita vertus, tais atvejais, kai išankstinis pranešimas apie procedūrą pagal kilmės valstybės teisę neatliekamas (pvz., sumariuose procesuose), tuomet pranešimas apie priimtą sprendimą yra būtinas, nes tai yra vienintelis būdas suteikti asmeniui galimybę pasirūpinti savo gynba. Vis dėlto Lietuvos apeliacinis teismas nagrinėjamoje byloje pranešimo apie Norvegijos administracinės institucijos sprendimą aplinkybių nevertino.
57. Galiausiai Lietuvos apeliacinis teismas nevertino, ar pagal Norvegijos teisės aktus suinteresuotas asmuo, sužinojęs apie ginčo sprendimą, galėjo inicijuoti šio peržiūrą. Buvo apsiribota argumentu, jog suinteresuotas asmuo nepateikė duomenų, kad, kartu su pareiškėjos prašymu gavęs sprendimą, jis būtų pasinaudojęs jame įtvirtinta apskundimo tvarka ir (ar) kad sprendimas būtų panaikintas. Šiuo atveju pareiga įrodyti kada suinteresuotas asmuo sužinojo (turėjo sužinoti) apie priimtą sprendimą ir kad tuo metu pagal Norvegijos teisę buvo įmanomas ginčo sprendimo apskundimas, tenka pareiškėjai, o pareiga šias aplinkybes paneigti – suinteresuotam asmeniui. Nustačius, kad suinteresuotas asmuo, turėdamas galimybę apskųsti Norvegijos administracinės institucijos priimtą sprendimą, ja nepasinaudojo, klausimas dėl kalbos reikalavimų laikymosi pranešant apie procedūrą netektų prasmės. Aptariamam aspektui Lietuvos apeliacinis teismas savo išvadą taip pat nepagrindė.
58. Kadangi Lietuvos apeliacinis teismas nepašalina visų pagrįstų abejonių šioje nutarties dalyje nurodytais klausimais, skundžiama nutartis panaikintina ir byla perduotina šiam teismui nagrinėti iš naujo.

1.2. Dėl 2007 m. Hagos konvencijos 22 straipsnio e punkto ii papunkčio taikymo

59. 2007 m. Hagos konvencijos 22 straipsnio e punkto i ir ii papunkčiai yra alternatyvūs – juos skiria jungtukas „arba“, o i arba ii punkto taikymas yra siejamas su sprendimo kilmės valstybės teisėje įtvirtintu atsakovo informavimo teisiniu reglamentavimu – tais atvejais, kai „kilmės valstybės teisėje numatyta, kad apie procedūrą pranešama“, taikytinas 22 straipsnio e punkto i papunktis, o kai „kilmės valstybės teisėje nenumatyta, kad apie procedūrą pranešama“ ir vietoje to *post factum* (po fakto) pranešama apie sprendimą, aktualus ii papunktis.
60. Nagrinėjamoje byloje Norvegijos administracinė institucija siuntė išankstinį pranešimą apie procedūrą suinteresuotam asmeniui. Iš bylos medžiagos matyti, kad išankstinio pranešimodokumentu (angl. *advance notice*) surašymo data – 2019 m. gegužės 15 d., jame nurodytas R. Ž. adresas: (*duomenys neskelbtini*) (1 el. b. t., b. l. 44–46). Byloje esančiame antstolės padėjėjos patvirtinime dėl procesinių dokumentų įteikimo nurodoma, kad suinteresuotam asmeniui dokumentai įteikti 2019 m. rugpjūčio 8 d. adresu: (*duomenys neskelbtini*) (1 el. b. t., b. l. 47), t. y. prieš ginčo sprendimo priėmimą. Ginčo sprendimas priimtas 2020 m. gegužės 26 d., jame pakartota informacija, jog išankstinis pranešimas įteiktas 2019 m. rugpjūčio 8 d., taip pat nurodyta, jog informacija iš Lietuvos institucijų gauta 2019 m. rugsėjo 13 d. (1 el. b. t., b. l. 40).
61. Taigi nagrinėjamoje byloje nėra ginčo, kad buvo atliktas išankstinis pranešimas apie procedūrą. Byloje taip pat nėra įrodinėjama, kad Norvegijos administracinės institucijos išankstinį pranešimą apie procedūrą atliko nesant tam teisiškai pagrindo Norvegijos teisėje ir vietoje jo turėjo atlikti pranešimą apie sprendimą *post factum*. Todėl pagal šios bylos duomenis jai aktualu tik 2007 m. Hagos konvencijos e punkto i papunktįje įtvirtinta alternatyva.
62. Nepaisant aplinkybės, kad 2007 m. Hagos konvencijos 22 straipsnio e punkto ii papunktįje įtvirtintas nepripažinimo pagrindas nagrinėjamai bylai, kaip jau minėta, *per se* neaktualus, vis dėlto tais atvejais, kai pirminis procesinių dokumentų įteikimas turi trūkumų, procesinio sprendimo įteikimas gali ištaisyti šiuos trūkumus su sąlyga, kad atitinkamas asmuo, gavęs pranešimą apie sprendimą, turi teisę reikalauti jo peržiūros kilmės valstybėje. Kitaip tariant, pranešimas apie sprendimą gali būti teisėkai reikšmingas analizuojant užsienyje vykusio proceso, kaip visumos, sąžiningumą, tačiau šios peržiūros tikslingumas sietinas ne su 2007 m. Hagos konvencija, o su Konvencijos standartų laikymusi. Šis klausimas jau aptartas pasisakant dėl 2007 m. Hagos konvencijos 22 straipsnio e punkto i papunkčio.

Dėl teismo sprendimo įsiteisėjimo, vykdytinumo kilmės valstybėje

63. 2007 m. Hagos konvencijos 20 straipsnio 6 dalyje reglamentuota, kad sprendimas pripažįstamas tik tuo atveju, jeigu jis galioja kilmės valstybėje, ir vykdomas tik tuo atveju, jeigu jis yra vykdytinas kilmės valstybėje.
64. Suinteresuotas asmuo nurodo, jog ginčo sprendimas jam neįteiktas, todėl teigia, jog jis – neįsiteisėjęs ir nevykdytinas.
65. Konvencija neatsako į klausimą, kaip turi būti vertinami argumentai, kuriais ginčijama prašančiosios valstybės institucijos dokumentuose nurodyta informacija – šiuo atveju tai, kad ginčo sprendimas yra įsiteisėjęs bei vykdytinas Norvegijoje.
66. Atsižvelgiant į 2007 m. Hagos konvencijos 23 straipsnio 1 dalį, nukreipiančią į pripažįstančiosios valstybės *lex fori*, tokių dokumentų įrodomoji vertė turi būti nustatoma pagal Lietuvos teisę.
67. [CPK 197 straipsnio 2](#) dalyje įtvirtinta, kad dokumentai, išduoti valstybės ir savivaldybių institucijų, patvirtinti kitų valstybės įgaliotų asmenų neviršijant jiems nustatytos kompetencijos bei laikantis atitinkamais dokumentams keliamų formos reikalavimų, laikomi oficialiais rašytiniais įrodymais ir turi didesnę įrodomąją galią. Aplinkybės, nurodytos oficialiuose rašytiniuose įrodymuose, laikomos visiškai įrodytomis, iki jos bus paneigtos kitais bylos esančiais, išskyrus liudytojų parodymus, įrodymais.
68. Norvegijos institucijų pateiktame tinkamo pranešimo pareiškime (1 el. b. t., b. l. 75) nurodyta, kad „sprendimo data – 2020 m. gegužės 26 d.“, o „sprendimo įsiteisėjimo data – 2020 m. gegužės 29 d.“. Šiame dokumente taip pat pažymėtos grafos dėl to, kad atsakovas: i) buvo informuotas apie procesą; ii) buvo informuotas apie priimtą sprendimą. Norvegijos institucijų pateiktoje sprendimo vykdytinumo pažymoje (1 el. b. t., b. l. 31) pakartota ta pati informacija dėl sprendimo priėmimo ir įsiteisėjimo datų, be to, pažymėta, jog administracinė institucija atitinka 2007 m. Hagos konvencijos 19 straipsnyje įtvirtintus reikalavimus.

69. Prašomame pripažinti ir leisti vykdyti Norvegijos administracinės institucijos sprendime nurodyta jo priėmimo data – 2020 m. gegužės 26 d., o ties grafa „apskundimo teisė“ nurodyta, kad: „Abi šalys turi teisę apskusti. Skundas turi būti pateiktas „NAV Family Benefits and Pensions-Child Support“ per tris savaites nuo gavimo <...>“ (1 el. b. t., b. l. 87–89).
70. Iš nurodytų dokumentų išplaukia išvada, kad sprendimo įsiteisėjimas pagal Norvegijos teisę, priešingai nei įrodinėja suinteresuotas asmuo, nėra siejamas su trijų savičių (nuo sprendimo gavimo) termino pateikti apeliaciją pasibaigimu – minėtame tinkamo informavimo pranešime sprendimo priėmimo ir įsiteisėjimo datos skiriasi trimis dienomis. Kitaip tariant, sprendimas nurodytas kaip įsiteisėjęs tuo metu, kai apskundimo terminas dar akivaizdžiai nebuvo suėjęs.
71. Norvegijos institucijų pažymos yra oficialieji rašytiniai įrodymai, byloje nėra požymių, kad šiuose dokumentuose fiksuoti duomenys galėtų būti netikslūs.
72. Nors suinteresuotas asmuo kėlė Norvegijos sprendimo įsiteisėjimo klausimą Lietuvos apeliaciniame teisme ir kasaciniame skunde, jis nepateikė jokių argumentų (pavyzdžiui, konkrečių Norvegijos teisės aktų normų ar teismų praktikos), kodėl konkrečiai jis sieja ginčo sprendimo įsiteisėjimą su termino apskusti sprendimą pasibaigimu. Suinteresuotas asmuo taip pat niekaip nepagrindžia, kodėl Norvegijos institucijų pateikti dokumentai yra netikslūs, kad įsiteisėjimo aplinkybė deklaruota nesant tam pagrindo pagal Norvegijos teisę. Todėl laikytina, kad oficialieji rašytiniai įrodymai nagrinėjamoje byloje – nepaneigti.

Dėl kitų skundo argumentų, bylos procesinės baigties, naujų dokumentų priėmimo ir bylinėjimosi išlaidų

73. Suinteresuotas asmuo teigia, kad Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 24 d. nutarties priėmimo metu ginčo sprendimas nebuvo tinkamai išverstas į valstybinę kalbą, dėl to teismas šią nutartį panaikino ir prašymą dėl ginčo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvoje nagrinėjo iš naujo.
74. Iš Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO esančių duomenų matyti, jog pareiškėja su pateiktu prašymu pripažinti ir leisti vykdyti Norvegijos administracinės institucijos sprendimą nebuvo pridėjusi šio sprendimo vertimo į lietuvių kalbą. Todėl yra pagrįstas suinteresuoto asmens argumentas, jog Lietuvos apeliacinio teismo pirmajame procedūros etape buvo priimta nutartis šiam teismui neturint pareiškėjos dokumentų vertimo į valstybinę kalbą.
75. Suinteresuotam asmeniui pareiškus prieštaravimą, Lietuvos apeliacinio teismo trijų teisėjų kolegija nustatė, kad kartu su pareiškėjos prašymu teismui nebuvo pateikti prašomo pripažinti Norvegijos Karalystės institucijos sprendimo ir kitų prašymo priedų patvirtinti vertimai į lietuvių kalbą. Teisėjų kolegija 2021 m. lapkričio 11 d. nutartimi atnaujino bylos nagrinėjimą ir įpareigojo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Mažeikių skyrių pateikti teismui prašomo pripažinti Norvegijos Karalystės institucijos 2020 m. gegužės 26 d. sprendimo ir kitų pareiškėjos prašymo priedų įstatymo nustatyta tvarka patvirtintus vertimus į lietuvių kalbą.
76. Nei iš bylos, nei iš Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenų negalima patvirtinti suinteresuoto asmens nurodytos informacijos dėl nutarties panaikinimo tuo pagrindu, jog nebuvo pateikti anksčiau minėti vertimai. Nors suinteresuoto asmens argumentas dėl bylos nagrinėjimo pirmajame pripažinimo ir leidimo vykdyti procedūros etape trūkumo yra pagrįstas, šis trūkumas buvo išaiškęs Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegijai atnaujinus bylos nagrinėjimą iš esmės ir pareikalavus pateikti atitinkamus vertimus. Todėl proceso visumos kontekste šis pažeidimas vertintinas kaip formalus, ypač atsižvelgiant į aplinkybę, jog pirmajame procedūros etape nei pareiškėjui, nei suinteresuotam asmeniui neleidžiama teismui teikti jokių prieštaravimų (2007 m. Hagos konvencijos 23 straipsnio 4 dalis).
77. Suinteresuotas asmuo taip pat nurodo, jog pareiškėjos prašymas teismui pateiktas pasirašytas neįgaloto atstovo, nes advokatai E. Š. nebuvo suteikta teisė pasirašyti teismui teikiamą procesinį dokumentą – pareiškimą, kurio pagrindu teisme buvo pradėtas procesas dėl sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvoje.
78. Dėl šio suinteresuoto asmens argumento pažymėtina, kad pareiškėjai Lietuvos Respublikoje buvo teikiama valstybės garantuojama teisinė pagalba. Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 18 straipsnio 4 dalies 5 punkte nustatyta, kad sprendime dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo turi būti nurodytas, *inter alia*, teisinės pagalbos turinys – kokios teisinės pagalbos prašoma, teikiamos antrinės teisinės pagalbos apimtis, advokato teisės.
79. Byloje pateiktame Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sprendime dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo nurodytas konkretus pareiškėjos prašymo dėl teisinės pagalbos dalykas – prašyta suteikti teisinę pagalbą „civilinėje byloje dėl Norvegijos Karalystės administracinės institucijos (NAV Family Benefits and Pensions - Child Support) 2020 m. gegužės 26 d. sprendimo Nr. 0913335 pripažinimo vykdytinu ir vykdymo Lietuvos Respublikoje“. Taip pat nurodytas konkretus procedūros, kurioje prašoma pagalbos, teisinis pagrindas „2007 m. lapkričio 23 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų ir kitokių šeimos išlaikymo išmokų išieškojimo (toliau - Konvencija) 10 straipsnio 1 dalies a) punkte, 15 straipsnio 1 dalyje, numatyta tvarka“.
80. Sprendime dėl teisinės pagalbos, kuriuo pareiškėjos prašymas patenkintas, nurodyta, kad „<...> sprendimas suteikti antrinę teisinę pagalbą yra pavedimas advokatai teikti antrinę teisinę pagalbą ir yra jo įgaliojimus patvirtinantis dokumentas, taip pat suteikiantis teisę advokatai antrinės teisinės pagalbos gavėjo (-os) vardu atlikti visus procesinius veiksmus, išskyrus, bylos perdavimą kitam teismui ar institucijai, visiską ar dalinį skundo (prašymo) reikalavimų atsisakymą, skundo (prašymo) reikalavimų pripažinimą, skundo (prašymo) pagrindo ar dalyko pakeitimą, taikos sutarties sudarymą, teismo sprendimo ar nutarties apskundimą, įgaliojimų perdavimą kitam asmeniui (per įgaliojimą), vykdomojo rašto gavimą ir jo pateikimą išieškoti, priteistų pinigų gavimą“.
81. Taigi minėtame sprendime dėl teisinės pagalbos konkrečiai nurodytas prašymo dėl teisinės pagalbos dalykas ir jo konkretus teisinis pagrindas – atitinkamos 2007 m. Hagos konvencijos normos, indikuojančios prašymą dėl teisinės pagalbos atlikti konkrečią teisinę procedūrą. Todėl formuluotė „atlikti visus procesinius veiksmus“ aiškintina viso sprendimo dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos suteikimo kontekste, atsižvelgiant, *inter alia*, į aiškiai deklaruotą šios pagalbos tikslą, teisinį pagrindą ir šiam tikslui reikalingus atlikti veiksmus.
82. Dėl nurodytų priežasčių abu šios nutarties 73 ir 77 punktuose nurodyti suinteresuoto asmens argumentai atmestini.
83. 2022 m. spalio 26 d. kasaciniam teismui pateiktą „NAV Family Benefits and Pensions – Child Support“ 2022 m. rugsėjo 21 d. raštą atsisakytina priimti, nes kasaciniame procese draudžiama remtis naujomis aplinkybėmis ir naujais įrodymais, kurie nebuvo nagrinėti pirmosios ar apeliacinės instancijos teismuose ([CPK 347 straipsnio](#) 2 dalis).
84. Kasaciniam teismui panaikinus Lietuvos apeliacinio teismo nutartį ir bylą perdavus iš naujo nagrinėti šiam teismui, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas taip pat sprendžinas Lietuvos apeliaciniame teisme ([CPK 93 straipsnis](#)).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. sausio 13 d. nutartį panaikinti ir bylą perduoti šiam teismui nagrinėti iš naujo.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Gediminas Sagatys

Sinniškis

Taminskas